

ST★LINAS

Raudonojo caro dvaras

SIMON SEBAG MONTEFIORE

ST★LINAS

Raudonojo caro dvaras

SIMON SEBAG MONTEFIORE

Iš anglų kalbos vertė

Vytautas Petrukaitis

VILNIUS 2011

TURINYS

Iliustracijų sąrašas	11
Stalino genealoginis medis	15
Žemėlapiai.....	16
Įžanga ir padėka	19
Veikėjų sąrašas	25
 PROLOGAS. Šventinė vakarienė, 1932 m. lapkričio 8 d.	31

Pirma dalis

TAS NUOSTABUS METAS: STALINAS IR NADIA, 1878–1932 METAI

1. Gruzinas ir moksleivė.....	55
2. Kremliaus šeima	70
3. Kerėtojas	76
4. Badas ir užmiesčio draugija: Stalinas savaitgaliais.....	91
5. Atostogos ir pragaras: Politbiuras pajūryje.....	106
6. Traukiniai, pilni lavonų: meilė, mirtis ir isterija.....	118
7. Stalinas intelektualas	130

Antra dalis

LINKSMIEJI VYRUKAI: STALINAS IR KIROVAS, 1932–1934 METAI

8. Laidotuvės	143
9. Visagalis našlys ir mylintys artimieji: Sergo, bolševikų kunigaikštis.....	154
10. Sugadinta pergalė: Kirovas, sąmokslas ir XVII suvažiavimas	166
11. Favorito nužudymas.....	172

Trečia dalis
ANT PRARAJOS SLENKSČIO,
1934–1936 METAI

12. „Likau našlaitis“: laidotuvių žinovas.....	187
13. Slapta draugystė: Naugardo rožė.....	200
14. Nykštukas kyla, Kazanova krinta.....	208
15. Caras važiuoja metro.....	217
16. Apsikabinkite partnerius; spauskite suimtuosius: parodomasis teismas	226

Ketvirta dalis
SKERDYNĖS: JEŽOVAS – NYKŠTUKAS
NUODYTOJAS, 1937–1938 METAI

17. Budelis: Berijos nuodai ir Bucharino dozė	239
18. Sergo: „tobulo bolševiko“ mirtis.....	253
19. Generolų skerdynės, Jagodos žlugimas ir vienos motinos mirtis.....	263
20. Skerdynės pagal nurodytus skaičius.....	273
21. Gervuogė dirba ir žaidžia	282
22. Kruvini marškiniai: intymus žudikų ratas	292
23. Visuomeninis gyvenimas per Terorą: didikų žmonos ir vaikai.....	303

Penkta dalis
SKERDYNĖS: ATVYKSTA BERIJA,
1938–1939 METAI

24. Stalino žydės ir šeima pavojuje.....	313
25. Berija ir išvargę budeliai	322
26. Ježovų tragedija ir ištvirtikimas	330
27. Stalino šeimos mirtis: keistas siūlymas ir namų šeimnininkė	338

Šešta dalis
„DIDELIS ŽAIDIMAS“: HITLERIS IR STALINAS,
1939–1941 METAI

28. Europos padalijimas: Molotovas, Ribbentropas ir Stalino žydų klausimas.....	353
29. Žmonų žudynės	370
30. Molotovo kokteiliai: Žiemos karas ir Kuliko žmona	381

31. Molotovas susitinka su Hitleriu: balansavimas ant karo slenkščio ir iliuzijos	393
32. Paskutinės valandos: 1941 metų birželio 22 diena	412

Septinta dalis

KARAS: GENIJUS DARO SIAUBINGAS KLAIDAS, 1941–1942 METAI

33. Optimistas palūžta	421
34. „Niršus kaip šuo“: Ždanovas ir Leningrado apsiaustis	445
35. „Ar gali išlaikyti Maskvą?“	456
36. Molotovas Londone, Mechlisas Kryme, Chruščiovas bėdoje	473
37. Churchillis aplanko Staliną: Marlborough prieš Wellingtoną	483
38. Stalingradas ir Kaukazas: Berija ir Kaganovičius kariauja	490

Aštunta dalis

KARAS: GENIJUS TRIUMFUOJA, 1942–1945 METAI

39. Stalingrado vyriausiasis vadas	503
40. Sūnūs ir dukros: Stalinas kariauja su Politbiuro narių vaikais	515
41. Stalino dainų konkursas	528
42. Teheranas: Rooseveltas ir Stalinas	536
43. Pasipūtęs nugalėtojas: Jalta ir Berlynas	555

Devinta dalis

PAVOJINGAS ĮPĖDINYSTĖS ŽAIDIMAS, 1945–1949 METAI

44. Bomba	567
45. Berija: didžiūnas, sutuoktinis, tėvas, meilužis, žudikas, žagintojas	580
46. Viena naktis iš naktinio Josifo Visarionovičiaus gyvenimo: filmų ir vakarienių tironija	592
47. Molotovo šansas: „Girtas tu velniaižin ką pliurpi!“	616
48. Įpėdinis Ždanovas ir kruvinas Abakumovo kilimas	623
49. Žukovo saulėlydis ir Europos plėšikai: imperatoriškas elitas	631
50. „Sionistai apdūmė tau akis!“	647
51. Vienišas senis atostogauja	652
52. Dvi keistos mirtys – žydų aktorius ir realiausio įpėdinio	663

Dešimta dalis

ŠLUBAS TIGRAS,

1949–1953 METAI

53. Ponios Molotovas areštas	677
54. Žmogžudystės ir vedybos: Leningrado byla	684
55. Mao, Stalino gimtadienis ir Korėjos karas.....	696
56. Nykštukas ir gydytojai žudikai: mušti, mušti ir mušti vėl!	706
57. Akli kačiukai ir begemotai: senosios gvardijos naikinimas.....	722
58. „Aš jį nugalabijau!“ – ligonis ir drebantys jo gydytojai.....	736
PRIERAŠAS.....	751
<i>Pastabos apie šaltinius</i>	759
<i>Rinktiniai bibliografijos šaltiniai</i>	844
<i>Rodyklė</i>	859

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

Tarp p. 176 ir 177: 1929–1934 metai

Stalinas bučiuoja dukrą Svetlaną per atostogas, ketvirtojo dešimtmečio pradžia¹.
Nadia apkabinusi Svetlaną¹.

Viename iš Kremliaus limuzinų: Stalinas su vairuotoju ant priekinės sėdynės,
Nadia ant užpakalinės².

Stalino šeima atostogauja prie Juodosios jūros su lėtapėdžiu Molotovu ir jo
protinga, aistringa žmona žyde Polina³.

Stalinas neša Svetlaną iš sodo į namus Zubalove, šeimos vasarnamyje prie
Maskvos¹.

Stalinas šnekučiuojasi užkulisiuose per Partijos suvažiavimą 1927 m. su sąjun-
gininkais Sergo Ordžonikidze ir ministru pirmininku Aleksejumi Rykovu².

Stalinas savo dvariškių dėmesio centre per Partijos suvažiavimą².

Pašarvota tragiškai mirusi Nadia².

Nadios laidotuvės².

Stalinas išeina iš Didžiųjų kremliaus rūmų su dviem artimiausiais sąjunginin-
kais: Sergo Ordžonikidze ir Michailu Kalininu, pravarde Tėtušis⁴.

Lazaras Kaganovičius, Stalino pavaduotojas ketvirtojo dešimtmečio pradžioje,
vadovauja ekspedicijai po Sibiro kaimus ieškoti valstiečių paslėptų grūdų².

Didžiūnai buvo artimi lyg vienos šeimos nariai: dėdė Abelis Jenukidzė su Vo-
rošilovu².

Stalino 1933 m. atostogos: Stalinas su Vorosilovu išskylauja; Stalinas ravi sodą
prie Sočio vasarnamio; eina į medžioklę su Budionu, Vorosilovu ir apsaugin-
inku; Lavrentijus Berija siūlosi padėti ravėti sodą; Stalinas plaukia žvejoti
ir šaudyti į Juodąją jūrą – išvyka baigsis paslaptingu pasikėsiniu².

Molotovas, ministras pirmininkas ketvirtajame dešimtmetyje, žaidžia tenisą su
artimaisiais².

Stalinas valdė savo imperiją atsipalaidavęs – sėdėdamas saulės atokaitoje Sočio
vasarnamyje².

Tarp p. 272 ir 273: 1934–1941 metai

Sergejus Kirovas atostogauja su Stalinu ir Svetlana Sočyje³.

Stalinas su Svetlana³.

Andrejus Ždanovas prisideda prie Stalino šeimos, tikriausiai „Šaltojo upokšnio“ vasarnamyje³.

Raudonojo caro dvaras ketvirtojo dešimtmečio viduryje².

Stalino moterys².

Stalinas su savo didikais ir jų žmonomis buvusioje imperatoriškojoje Didžiojo teatro ložėje².

Stalinas su Berija ir Lakoba lanko savo sergančią motiną Keke prieš pat jos mirtį³.

Berija priima savo namuose Tiflise Vorošilovą ir Mikojaną, atvykusius į Rustaveliui paminėti skirtą šventę 1937 m., per patį Teroro įkarštį².

Jagoda, Kalininas, Stalinas, Molotovas, Vyšinskis ir Berija².

Maršalas Semionas Budionas pozuoja su Kaganovičiumi ir Stalinu tarp alps-tančių iš laimės moterų².

Berija ir Ježovas, du nedoriausi Stalino dvaro siaubūnai².

Ježovas su žmona Jevgenija priima svečią – savo įtakingą draugą Sergo Ordžonikidzę. Netrukus Ježovas padės Stalinui persekioti Sergo, kol šis mirs².

Stalinas, Ždanovas, Kaganovičius, Mikojanas ir Vorošilovas pozuoja prie mirusio Sergo Ordžonikidzės².

Molotovas, Kaganovičius, Stalinas, Mikojanas ir Kalininas eina, lydimi Ježovo ir jo draugo Nikitos Chruščiovo².

Stalinas per arbatėlę pas prozininką Gorkį².

Poskriobyševas su Bronislava, gražia, kerinčia, išsilavinusia gydytoja, kurią jis įsimylėjo, ir jos seserimi⁵.

Aleksandras Poskriobyševas, vadovavęs Stalino sekretoriatui didžiąją Stalino valdymo dalį⁵.

Generolas Nikolajus Vlasikas su pasmerktu Stalino sūnumi Jakovu prieš pat karą³.

Paauglė Svetlana pionierės uniforma¹.

Tarp p. 400 ir 401: 1941–1945 metai

Stalinas vadovauja karui, padedamas savo didžiūnų ir generolų⁶.

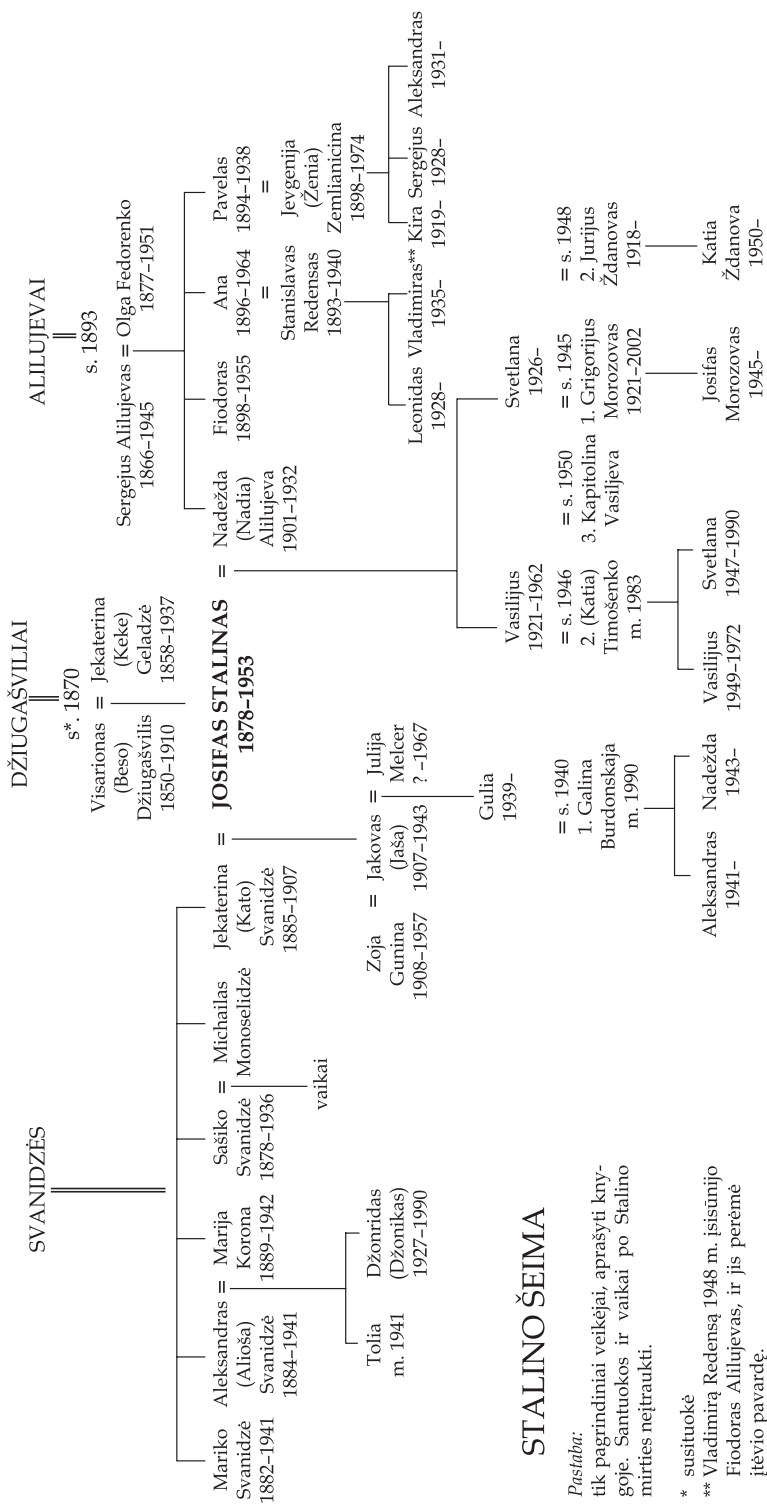
Stalinas 1945 m. su Žukovu, Vorošilovu ir Bulganinu⁴.

Stalinas kaip Didžiojo aljanso arbitras bando kiršinti Rooseveltą su Churchilliu: Teheranas, 1943 m.⁷

Churchillis ir Stalinas Jaltoje; jiems iš paskos eina generolas Vlasikas⁸.
 Per Potsdamo konferenciją Stalinas pozuoja su Churchilliu ir JAV prezidentu Harry Trumanu⁴.
 Raštu užfiksuotas Vorošilovo ir Churchillio pokalbis per Teherano konferenciją⁹.
 Berija su Molotovu apžiūrinėja lankytinas vietas sugriautame Hitlerio Berlyne; jiems iš šonų eina saugumo tarnybų pareigūnai Kruglovas ir Serovas¹⁰.
 Berija su artimaisiais maždaug 1946 m.¹⁰
 Stalino Berijai išrinktas namas Maskvoje (dabar – Tuniso ambasada)¹⁰.
 Namas Maskvos upės krantinėje, pastatytas valdžios atstovams ketvirtjo dešimtmečio pradžioje¹⁰.
 Daugiabutis Granovskio gatvėje netoli Kremliaus. Jaunesni didžiūnai čia gyveno prabangiuose butuose¹⁰.
 Stalino rezidencijos: pagrindinis būstas Kunceve⁸; jo mėgstamiausias vasarnamis prieš karą Sočyje¹¹; valgomasis skliautuotomis lubomis, kur jis mėgėdavosi gruziniškomis vaišėmis¹¹; jam specialiai pastatytas negilus baseinas¹¹; Stalino štabas atostogaujant po karo – „Šaltasis upokšnis“¹⁰, milijonieriaus dvaras Suchumyje¹⁰, ir Museris¹⁰.
 Generolas Vasilijus Stalinas: nepelnytai skiriamas į aukštas pareigas alkoholikas, nestabilios psichikos, žiaurus, persigandęs¹.
 Po karo generolas Vasilijus Stalinas prikalbino generolą Vlasiką atiduoti jam savo prašmatnų namą netoli Kremliaus¹⁰.
 Karui baigiantis pavargęs, bet žvalus Stalinas sėdi tarp dviejų varžovų – Malenkovo ir Ždanovo².

Tarp p. 560 ir 561: 1945–1953 metai

Po pergalės Staliną ištiko keli nedideli insultai ar širdies smūgiai³.
 1945 m. rugpjūčio 12 d. linksmas generalisimas Stalinas veda savo didikus į paradą⁸.
 Ždanovas su mokslininku šarlatanu Trofimu Lysenka¹⁰.
 Išsekęs Stalinas niūrus veda Beriją, Mikojaną ir Malenkovą per Kremlį prie mauzoliejaus prieš 1946 m. Gegužės pirmosios paradą⁴.
 Stalinas vadovauja gedului per Kalinino laidotuves 1946 m.²
 Stalinas, Vorošilovas ir Kaganovičius eina paskui Ždanovo karstą per jo laidotuves².
 1948 m. pabaigoje Stalinas sėdi su vyresnės kartos atstovais Kaganovičiumi, Molotovu ir Vorošilovu; jaunesnieji tuo metu rezga intrigas².
 Mikojanas su kitais Stalino namuose vasarą³.

Sovietų Sąjunga valdant Stalinui (1929–1953)

Simon Sebag Montefiore (Saimonas Sebagas Montefiorė; g. 1965 m.) – britų rašytojas, 2009 m. Vilniaus knygų mugės svečias. Populiariausios jo knygos jau išverstos į daugiau nei 35 kalbas. „Stalino jaunystė“ (lietuvių kalba išleista 2009 m.) laimėjo *LA Times Book Prize in Biography* (JAV), *Costa Biography Prize* (Jungtinė Karalystė), *Kreisky Prize for Political Literature* (Austrija) ir *Le Grand Prix de la Biographie Politique* (Prancūzija). Jos tęsinys – „Stalinas. Raudonojo caro dvaras“ 2004-aisiais laimėjo *British Book Awards* Metų istorinės knygos titulą. Rašytojas – Karališkosios literatūros draugijos narys, gyvena Londone. Su autoriumi skaitytojai gali susisiekti per Facebook'ą, o daugiau informacijos rasti adresu www.simonsebagmontefiore.com

Autorius garsiojoje savo knygoje „Stalinas. Raudonojo caro dvaras“ vaizduoja Staliną, dvidešimt įtakingiausių jo didžiūnų ir jų šeimų narius, parodo, kaip jie valdė ir kaip gyveno savo valdžios apogėjuje. Čia nepaprastai vaizdingai pateikiama Stalino „dvaro“ kronika – nuo 1929 metų, kai jis buvo džiaugsmingai pripažintas Vadu, iki pat jo mirties. Be to, tai ir tragiškų jo dvariškių likimų, aukštosios politikos, neformalios valdžios ir papročių studija. To lemtingojo laikotarpio, padariusio didžiulę įtaką tolesnei pasaulio istorijai, įvykiai buvo planuojami ten – Raudonojo caro dvare. Todėl tai – įvairiapusiška Stalino biografija; skaitytojas patenka į siaurą išrinktųjų ratą, ir prieš jį atsiveria istorijos teatras. Įvykiai, apie kuriuos esame girdėję, nušvinta kitaip, kai sužinome naujus, anksčiau neskelbtus faktus.

Po šiurpia šios neperprantamos asmenybės ramybe sukuriavo mirtini nelaimėlio ambicijų ir pykčio verpetai.

„Stalinas. Raudonojo caro dvaras“ – ne tik rimta ir be galo patraukli mokslinė studija apie vieną žiauriausių visų laikų diktatorių. Tai – ir pamoka, kur gali vesti utopinės idėjos, ir įspėjimas, ką pasauliui reiškia tokia demoniška vienvaldystė, kuria mėgavosi Raudonasis caras.

ISBN 978-9986-16-804-1

TYTO ALBA

www.tytoalba.lt